

ЗАТВЕРДЖЕНО  
Рішення педагогічної ради  
Протокол № \_\_\_\_ від «  
» \_\_\_\_\_ 20\_\_\_\_ р

[Назва закладу освіти]

## **НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА**

### **«Історія України. 7 клас»**

складена на основі модельної навчальної програми «Історія України. 7—9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Гісем О. В., Бойко В. І., Василенко Я. Л., Даниленко В. М., Мартинюк О. О., Охредько О. Е., Сирцова О. М., Тарасюк Т. Д.), рекомендованої Міністерством освіти і науки України (наказ МОН України від 27.11.2023 № 1449)

Кількість годин на тиждень: 1 година  
Кількість годин на рік: 35 годин

Складено вчителем/вчителькою: [ПІБ]

# ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

**1. Нормативно-правова база** Робоча навчальна програма з історії України для 7 класу складена на основі модельної навчальної програми «Історія України. 7—9 класи» для закладів загальної середньої освіти, рекомендованої Міністерством освіти і науки України (наказ МОН України від 27 листопада 2023 року № 1449). Вона є її розширеним варіантом, адаптованим до умов закладу освіти, без розбивки на конкретні уроки.

## **2. Загальна характеристика та специфіка курсу**

**Назва курсу:** «Історія України» (7 клас).

**Тематика навчального року:** Доба Середньовіччя в історії України.

**Хронологічний та змістово-логічний принцип:** Курс є продовженням систематичного вивчення історії. Події розглядаються у світовому (насамперед європейському) контексті, простежується взаємовплив подій на теренах України та світової історії.

**Територіальний підхід:** Події розглядаються з урахуванням територіальної цілісності України в кордонах сучасної держави.

**Принцип структурування:** Проблемно-тематичний принцип, лінійний виклад історичного матеріалу.

## **3. Обсяг навчального часу та академічна свобода вчителя**

**Річне навантаження:** 1 година на тиждень (загалом 35 годин на навчальний рік).

**Академічна свобода:** Учитель/вчителька має право самостійно обирати наукові історичні концепції викладання курсу, а також розподіляти час на роботу над кожним розділом програми в межах загальної річної кількості годин.

## **4. Мета та завдання курсу**

**Освітня мета:**

- сприяння формуванню в учнів та учениць загальнолюдських цінностей;
- розвиток почуття патріотизму й гідності, поваги до власного минулого та минулого інших народів;
- виховання поваги до прав і свобод людини, визнання цінності верховенства права;
- ознайомлення з процесами формування суспільства, взаємовідносин людини із соціумом та природою через осмислення минулого, сучасного та їх взаємозв'язку.

**Завдання курсу:**

- продовжити формувати усвідомлене вивчення історії;
- надати необхідний поняттєвий апарат і навички дослідницької діяльності відповідно до вікових особливостей учнів та учениць;
- формувати здатність до практичного використання й творчого втілення набутих компетентностей у повсякденному житті.

**5. Очікувані результати навчання (згідно з Держстандартом)** Відповідно до Додатка 17 Державного стандарту базової середньої освіти, очікувані результати навчання в основній частині програми розподілено за трьома обов'язковими групами результатів (ГР):

**Група 1.** Орієнтується в історичному часі та просторі, виявляє взаємозв'язки подій і явищ.

**Група 2.** Працює з інформацією історичного та суспільствознавчого змісту.

**Група 3.** Виявляє здатність до співпраці, толерантність і громадянську позицію.

*Такий розподіл допомагає вчителю/вчительці ефективно планувати диференційовані завдання та відстежувати формування ключових і предметних компетентностей здобувачів освіти.*

**6. Методичні підходи та форми організації освітнього процесу** Реалізація програми передбачає використання сучасних освітніх практик:

- впровадження активних та інтерактивних методів навчання;
- поєднання урочної та позаурочної діяльності із застосуванням офлайн- та онлайн-засобів;
- організація самостійного пошуку інформації учнями й ученицями;
- оптимальне поєднання індивідуальної, парної та групової роботи;

- активне залучення до дослідницької, проєктної діяльності, виконання творчих і практичних робіт;
- розвиток критичного мислення здобувачів освіти на матеріалах минулого й сучасності.

## ОСНОВНА ЧАСТИНА

### ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

#### 7 КЛАС

| Зміст навчального предмета                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | Очікувані результати навчання                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><b>Очікувані результати навчання в таблиці об'єднано у три групи:</b></p> <p>Група 1. Орієнтується в історичному часі та просторі, виявляє взаємозв'язки подій і явищ</p> <p>Група 2. Працює з інформацією історичного та суспільствознавчого змісту</p> <p>Група 3. Виявляє здатність до співпраці, толерантність і громадянську позицію</p> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <b>ПОВТОРЕННЯ. ВСТУП</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <p>Історія України як наука та навчальний предмет.</p> <p>Періодизація історії України.</p> <p>Доба Середньовіччя в історії України. Періодизація історії України. Хронологічні межі.</p> <p>Взаємозв'язок між історією України та всесвітньою історією. Джерела вивчення.</p> <p>Підручник — один з інструментів опрацювання курсу.</p>         | <p><b>Учень/учениця:</b></p> <p><b>ГР 1:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• називає: хронологічні межі доби Середньовіччя в історії України; видатних дослідників і дослідниць Середньовічної історії України та їхні відкриття</li> <li>• показує кордони сучасної України</li> </ul> <p><b>ГР 2:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• наводить приклади різних видів історичних джерел Середньовічної історії України; формулює загальний зміст курсу історії України</li> <li>• розуміє та пояснює визначення понять: «Середньовічна історія України», «літопис»; функцію історичної періодизації</li> <li>• уміє знаходити потрібну інформацію в підручнику</li> <li>• встановлює віддаленість і тривалість подій</li> <li>• виокремлює основні підходи до періодизації історії України</li> <li>• визначає риси/ознаки писемних і візуальних джерел Середньовічної історії України</li> <li>• характеризує взаємозв'язок між історією України та всесвітньою історією</li> </ul> | <p><b>Фронтальна робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• розповідь та пояснення вчителя/вчительки</li> <li>• бесіда вчителя/вчительки з класом</li> <li>• виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань</li> <li>• дидактичні та інтерактивні ігри</li> <li>• обговорення дискусійних проблем: «Розвитку яких людських якостей і цінностей сприятиме вивчення навчального предмета “Історія України”?», «Якою є ваша позиція щодо того, чи потрібні знання із Середньовічної історії України сучасній українській молоді?»</li> <li>• відвідування музеїв, виставок, археологічних пам'яток і пам'яток культури, тематичних парків, фестивалів реконструкції тощо (упродовж навчального року)</li> </ul> <p><b>Індивідуальна робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• робота з ілюстративним наповненням підручника та іншим медіапродуктом</li> </ul> |

| Зміст навчального предмета                                                              | Очікувані результати навчання                                                                                                                                            | Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                         |                                                                                                                                                                          | <p>(відео- та аудіоматеріали, 3D-моделі)</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• виконання завдань із використанням статичної та інтерактивної лінії часу</li> <li>• розв'язання хронологічних задач</li> <li>• поповнення словникового запасу відповідними новими поняттями й термінами</li> </ul> <p><b>Групова робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• знайомство з особливостями будови підручника</li> <li>• робота з навчальним текстом, додатками</li> <li>• ознайомлення з алгоритмами підготовки навчальних проєктів (повідомлення, презентації, представлення результатів мінідосліджень тощо)</li> <li>• робота з додатковими джерелами: підготовка повідомлень/презентацій за темою на вибір: «Видатні дослідники й дослідниці Середньовічної історії України», «Пам'ятки доби Середньовіччя на території вашого населеного пункту або обраного вами регіону України»</li> </ul> <p><b>Диференціація:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• робота з лінією часу та різними видами історичних джерел, історичними картами</li> </ul> <p><i>Практична робота. Узагальнення і контроль за розділом.</i></p> |
| <b>Розділ І. Велике розселення слов'янства. Зміна населення причорноморських степів</b> |                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| Велике розселення слов'янства. Опанування Балканського півострова. Боротьба слов'ян з   | <p><b>Учень/учениця:</b></p> <p><b>ГР 1:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• називає хронологічні межі Великого розселення слов'янства, боротьби</li> </ul> | <p><b>Фронтальна робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• розповідь та пояснення вчителя/вчительки</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |

| Зміст навчального предмета                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Очікувані результати навчання                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>Аварським каганатом. Соціальна й політична організація. Господарське життя. Вірування. Східне слов'янство та його сусіди. Нормани (варяги). Шлях «із варягів у греки». Норманські факторії. Булгари (болгари). Велика Булгарія. Утворення Хозарського каганату. Боротьба Візантії за збереження контролю над Кримом.</p> | <p>слов'ян з Аварським каганатом, утворення Хозарського каганату; основні пам'ятки, які засвідчують зазначені події; основні етапи змін населення степової частини України</p> <p><b>ГР 2:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>розуміє та пояснює значення понять і термінів: «Велике розселення слов'янства», «воєнна демократія», «князь», «дружина», «підсічно-вогневе землеробство», «каганат», «каган», «язичництво», «воєнно-торговельний шлях», «факторія»</li> <li>показує на історичній карті основні напрямки Великого розселення слов'янства, переселення слов'ян на Балкани, місця боротьби слов'ян з Аварським каганатом, переселення кочових народів (аварів, болгар, хозар), Візантійські володіння у Криму</li> <li>визначає тяглість історичних процесів у період Великого розселення слов'янства, переселення слов'ян на Балкани, боротьби слов'ян з Аварським каганатом, утворення Хозарського каганату</li> <li>розрізняє на ілюстративному матеріалі історичні пам'ятки слов'янських і неслов'янських народів; відмінності розселення слов'янства в різних регіонах</li> <li>характеризує виклики, що стояли перед людиною, людськими спільнотами в різних природних середовищах того часу; соціальну організацію та господарське життя людей періоду Великого розселення слов'янства; боротьбу Візантії за володіння в Криму</li> </ul> <p><b>ГР 3:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>висловлює власну думку щодо значення для подальшого розвитку регіону Великого розселення слов'янства; виникнення передумов для державності в давніх слов'ян як результату їхнього розселення, господарського й культурного розвитку</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>бесіда вчителя/вчительки з класом</li> <li>виконання пізнавальних завдань</li> <li>встановлення послідовності історичних подій за допомогою лінії часу та синхронності за допомогою хронологічних таблиць</li> <li>колективні обговорення (дискусії) за темами: «Вплив Великого розселення слов'янства на подальший розвиток людських спільнот на теренах України», «Вплив подій у степовій частині України на розвиток людських спільнот на її лісостепових землях»</li> <li>виконання письмових робіт (написання коротких есе)</li> <li>дидактичні ігри та інтерактивні вправи</li> </ul> <p><b>Індивідуальна робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>робота з ілюстративним наповненням підручника та іншим медіапродуктом</li> <li>самостійне складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси, тестові завдання тощо</li> <li>поповнення словникового запасу відповідними новими поняттями й термінами</li> <li>складання ментальних карт, «асоціативних кущів», інтерактивних робочих листів тощо</li> <li>визначення віддаленості, тривалості одних подій, явищ, процесів щодо інших за допомогою хронологічних задач</li> </ul> <p><b>Групова робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>взаємодія учнів та учениць у складі пар або малих груп</li> </ul> |

| Зміст навчального предмета                                                                                                                                                                                                                                                                | Очікувані результати навчання                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | <p>(взаємоопитування, діалоги й репліки для коміксів про життя тогочасного населення українських земель, робота з речовими джерелами тощо)</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>робота з додатковими джерелами: підготовка повідомлень/презентацій за темою на вибір: «Життя та заняття східнослов'янських спільнот на українських землях» тощо</li> <li>добір експонатів для віртуального музею «Велике розселення слов'янства», «Аварський, Булгарський і Хозарський каганати», «Перше Болгарське царство»</li> <li>мінідослідження «Боротьба Візантії за збереження контролю над Кримом»</li> </ul> <p><b>Диференціація:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>вправи на створення коротких повідомлень для соціальної мережі на обрану історичну тематику</li> <li>вправи для роботи з історичною (контурною) картою різного рівня складності з проявами історичного мислення</li> </ul> <p><i>Практична робота.<br/>Узагальнення і контроль за розділом.</i></p> |
| <b>Розділ II. Становлення Київської держави. Русь</b>                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| <p>Етнічні й державотворчі процеси у східного слов'янства у VIII—IX ст. Місто Київ — центр об'єднання східного слов'янства. Київське князівство. Князь Аскольд. Походження назви Русь. Руська земля. Київська Русь. Початок правління норманської династії Рюриковичів у Києві. Князь</p> | <p><b>Учень/учениця:</b></p> <p><b>ГР 1:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>позначає на карті основні напрямки розселення літописних східнослов'янських племен на теренах України, походів київських князів, шлях «із варягів у греки», місця основних битв</li> <li>розпізнає та описує зміни кордонів Русі в IX—X ст.</li> </ul> | <p><b>Фронтальна робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>розповідь та пояснення вчителя/вчительки, бесіда з класом</li> <li>дидактичні ігри та інтерактивні вправи</li> <li>колективні обговорення (дискусія) за темами: «Роль шляху “із варягів у греки” у формуванні</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |

| Зміст навчального предмета                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | Очікувані результати навчання                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>Олег. Походи на Константинополь. Переселення угрів. Доля слов'янського населення Закарпаття. Князь Ігор. Відносини з печенігами. Походи на Константинополь і Кавказ. Полюддя. Реформи княгині Ольги. Розширення кордонів Русі. Боротьба з Хозарським каганатом. Болгарські походи князя Святослава. Система управління та склад населення Русі. Міста й міське життя.</p> | <ul style="list-style-type: none"> <li>встановлює послідовність правління київських князів; визначає та характеризує складові внутрішньої і зовнішньої політики Олега, Ігоря, Ольги та Святослава</li> </ul> <p><b>ГР 2:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>називає ймовірний час заснування Києва, переселення угрів, початку правління норманської династії в Києві, роки походів київських князів на Константинополь, правління Олега, Ігоря, Ольги, Святослава</li> <li>розрізняє етнічні й державотворчі процеси</li> <li>наводить приклади реформ, проведених княгинею Ольгою, походів на Константинополь князів Олега, Ігоря</li> <li>пояснює теорії походження назви Русь, мету походів київських князів; роль шляху «із варягів у греки» у формуванні Русі, особливості князівської влади в період становлення Русі</li> <li>описує систему управління та склад населення Русі</li> <li>розуміє відмінності понять «Русь», «Руська земля»</li> <li>розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «союз племен», «етнічні процеси», «державотворчі процеси», «держава», «племінні княжіння», «данина», «полюддя», «Русь», «внутрішня політика», «зовнішня політика», «реформи»</li> <li>виявляє та розрізняє причини й привід придушення повстання деревлян княгинею Ольгою</li> <li>дає характеристики змісту основних подій і явищ, а також історичним персоналіям (Аскольд, Олег, Ігор, Ольга, Святослав) із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій</li> <li>встановлює та характеризує причини, результати й наслідки походів київських князів</li> <li>визначає вплив природно-кліматичних умов навколишнього середовища на господарство та спосіб життя східного слов'янства</li> </ul> | <p>Русі», «Чи усунули загрозу зі степу перемоги князя Святослава над Хозарським каганатом?», «Чому в Києві у 882 р. відбулася зміна династії?», «Якою мірою людина в Русі могла впливати на життя своєї громади й держави?», «Чи можна вважати, що людина в Русі була достатньою мірою захищена?»</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>виконання письмових робіт (написання коротких есе)</li> <li>опрацювання ілюстративного ряду підручника, перегляд та аналіз тематичних навчальних фільмів і відеоматеріалів, презентацій, 3D-моделей</li> </ul> <p><b>Індивідуальна робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу</li> <li>розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела</li> <li>виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем</li> <li>наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням</li> <li>складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси</li> <li>поповнення словникового запасу відповідними поняттями й термінами</li> <li>складання хронологічних таблиць, ментальних</li> </ul> |

| Зміст навчального предмета | Очікувані результати навчання                                                                                                                                                                                                                | Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|----------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                            | <p><b>ГР 3:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>оцінює роль відносин із Візантійською імперією в розвитку Русі</li> <li>висловлює власну думку щодо можливості людини в Русі впливати на життя своєї громади й держави</li> </ul> | <p>карт, «асоціативних кушів» тощо</p> <p><b>Групова робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі</li> <li>виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими та візуальними джерелами, хронологічними і синхроністичними таблицями, контурними картами)</li> <li>робота з додатковими джерелами: підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Розселення літописних східнослов'янських племен на теренах України», «Полюддя київських князів», «Походи київських князів на Константинополь», «Роль відносин із Візантійською імперією для розвитку Русі», «Оцінювання внеску в розбудову Русі її перших правителів», «Вплив природно-кліматичних умов на господарство та спосіб життя східного слов'янства» тощо</li> <li>добір експонатів для віртуального музею «Давній Київ», «Розвиток сіл Русі», «Руські міста», «Населення Русі IX—X ст.»</li> <li>укладання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Походи князя Святослава», «Княгиня Ольга в Константинополі», «Таємниці Давнього Києва», «Мандрівка з іноземними купцями землями Русі IX—X ст.» тощо</li> </ul> |

| Зміст навчального предмета | Очікувані результати навчання | Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|----------------------------|-------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                            |                               | <ul style="list-style-type: none"> <li>порівняльні мінідослідження «Перші київські князі», «Норманські факторії на теренах України»</li> </ul> <p><b>Диференціація:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>різнорівневі практичні дидактичні завдання</li> <li>вправи для роботи з історичною (контурною) картою різного рівня складності з проявами історичного мислення</li> </ul> <p><i>Практична робота.<br/>Узагальнення і контроль за розділом.</i></p> |

### Розділ III. Русь у період розквіту. Початок децентралізації

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>Правління князя Володимира Великого. Розширення кордонів Русі. Хрещення. Християнізація Русі. Започаткування «шлюбної дипломатії». «Змієві вали». Печеніги. Правління Ярослава Мудрого. «Руська правда». Завершення боротьби з печенігами. Боротьба за Червенські міста. Розбудова Києва. Династичні зв'язки з європейськими правителями. Князівська влада та церква. Соціальні групи. Правління Ярославичів. Торки. Половецька загроза. З'їзди князів (снеми): Вишгородський, Любецький та інші. Початок децентралізації. Князівські уділи. Правління Володимира Мономаха та Мстислава Великого. Зовнішньополітичні відносини. Культура Русі. Мова. Писемність. Освіта. Усна народна й музична творчість. Архітектура та образотворче мистецтво.</p> | <p><b>Учень/учениця:</b></p> <p><b>ГР 1:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>називає роки правління князів Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха та Мстислава Великого; період правління Ярославичів; роки Вишгородського, Любецького та інших з'їздів князів, хрещення Володимира Великого; хронологічні межі періоду розквіту Русі; час утвердження християнства як державної релігії, запровадження перших писаних законів</li> <li>позначає на карті ключові історико-географічні об'єкти, події періоду, зміни кордонів, напрямки набігів половців і походи проти них руських князів, межі уділів</li> <li>встановлює послідовність правління київських князів; визначає та характеризує складові внутрішньої і зовнішньої політики Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха, Мстислава Великого</li> </ul> <p><b>ГР 2:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>розрізняє особливості культурного розвитку Русі</li> <li>наводить приклади зразків іконопису, живопису, архітектури, світської літератури, усної народної творчості Русі періоду її розквіту</li> <li>пояснює мету «шлюбної дипломатії» Володимира Великого і</li> </ul> | <p><b>Фронтальна робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>розповідь та пояснення вчителя/вчительки</li> <li>евристична бесіда вчителя/вчительки з класом</li> <li>одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань під керівництвом учителя/вчительки</li> <li>колективні обговорення (дискусія) за темами: «Роль "шлюбної дипломатії" Володимира Великого і Ярослава Мудрого для утвердження Русі», «Чи передбачала рівноправ'я "Руська правда"?», «Чи можна Русь визначати як ранню імперію?», «Результати та значення з'їздів князів», «Печенізька й половецька загрози: чи реальною була небезпека?»</li> <li>виконання письмових робіт (написання коротких есе)</li> <li>дидактичні ігри та інтерактивні вправи</li> <li>опрацювання ілюстративного ряду підручника, перегляд тематичних навчальних і</li> </ul> |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

| Зміст навчального предмета | Очікувані результати навчання                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|----------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                            | <p>Ярослава Мудрого; сутність печенізької та половецької загрози; роль громадського простору, народного віча, з'їздів князів</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>описує особливості правового статусу різних вільних верств суспільства, рабів; систему освіти періоду розквіту Русі</li> <li>розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «Руська правда», «віче», «великий київський князь», «Змієві вали», «Червенські міста», «тріумвірат», «дуумвірат», «з'їзд князів (снем)», «кирилиця», «берестяна грамота», «ікона», «мозаїка», «книжкова мініатюра», «графіті», «фреска», «бояри», «вотчина», «шлюбна дипломатія», «митрополія», «собор», «смерди», «закупи», «рядовичі», «холопи», «челядь», «децентралізація», «уділ», «удільний князь»</li> <li>дає характеристики змісту основних подій і явищ, а також історичним персоналіям (Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Анна Ярославна, Ізяслав Ярославич, Святослав Ярославич, Всеволод Ярославич, Євпраксія Всеволодівна, Анна (Янка) Всеволодівна, Володимир Мономах, Мстислав Великий, Іларіон, Нестор, Алімпій, Антоній Печерський)</li> <li>встановлює та характеризує причини, результати й наслідки християнізації Русі, з'їздів князів; причини піднесення та поступового занепаду Русі</li> <li>визначає вплив природно-кліматичних умов навколишнього середовища на містобудування Русі</li> <li>порівнює, встановлює спільні та особливі риси «Руської правди» та «салічних правд»</li> <li>формулює історичне значення поширення християнства, запровадження писаних законів і проведення князівських з'їздів та початку процесу децентралізації</li> </ul> <p><b>ГР 3:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>оцінює роль християнізації Русі у зміцненні влади князів, зростанні її авторитету на міжнародній арені,</li> </ul> | <p>документальних фільмів, відеоматеріалів, презентацій, 3D-моделей</p> <p><b>Індивідуальна робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу</li> <li>розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела</li> <li>виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем</li> <li>наведення прикладів визначних історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням</li> <li>складання системи завдань за розділом, хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних куців» тощо</li> <li>опрацювання нових понять і термінів</li> </ul> <p><b>Групова робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі</li> <li>виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими та візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами)</li> <li>робота з додатковими джерелами: підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Християнізація Русі», «“Руська правда”: головні принципи», «Пам'ятки Давнього Києва» тощо</li> </ul> |

| Зміст навчального предмета | Очікувані результати навчання                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|----------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                            | <p>розвитку освіти й культури;<br/>культурний, історичний спадок Русі</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• наводить аргументи на користь або спростування тези про ранньоімперський характер Русі</li> <li>• висловлює власну думку, чому правління Володимира Великого та Ярослава Мудрого визначають як період розквіту Русі</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• добір експонатів для віртуального музею «Русь християнська»</li> <li>• укладання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Похід князя Володимира на Корсунь», «Місто Володимира», «Місто Ярослава», «Загадки Софії Київської» тощо</li> <li>• порівняльні мінідослідження «Хрещення Русі та держав Центрально-Східної та Південної Європи», «Язичництво і християнство», «Русь від Володимира Великого до Мстислава Великого: етапи розвитку»</li> </ul> <p><b>Диференціація:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• різнорівневі практичні дидактичні завдання</li> <li>• вправи для роботи з історичною (контурною) картою</li> </ul> <p><i>Практична робота.<br/>Узагальнення і контроль за розділом.</i></p> |

#### Розділ IV. Землі-князівства Русі-України у XII—XIII ст.

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>Причини політичного дроблення. Київське, Чернігівське, Переяславське, Волинське й Галицьке князівства: основні події політичного життя та відносин із сусідніми державами. Суперництво князів за Київ. Назва «Україна». Руські князі й половці. Об'єднання Волинського й Галицького князівств Романом Мстиславичем. Господарський і культурний розвиток князівств. Формування регіональних культурних центрів. Візантійські володіння в Криму.</p> | <p><b>Учень/учениця:</b></p> <p><b>ГР 1:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• називає та показує на карті основні землі-князівства, що сформувалися на українських землях, регіональні культурні центри</li> <li>• встановлює послідовність піднесення окремих земель-князівств; показує на історичній карті основні події періоду</li> </ul> <p><b>ГР 2:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• називає дати першої письмової згадки назви Україна, об'єднання Волинського й Галицького князівств; час втрати Києвом провідної ролі серед княжих міст Русі, створення «Слова о полку Ігоревім»</li> </ul> | <p><b>Фронтальна робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• розповідь та пояснення вчителя/вчительки</li> <li>• бесіда вчителя/вчительки з класом</li> <li>• одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань</li> <li>• колективні обговорення (дискусія) за темами: «Причини політичного дроблення Русі-України», «Руські князі й половці: союзники чи вороги?», «Наслідки суперництва за Київ між руськими князями»</li> </ul> |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

| Зміст навчального предмета | Очікувані результати навчання                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|----------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                            | <ul style="list-style-type: none"> <li>називає видатних удільних князів; приклади зразків іконопису, архітектури, світської літератури періоду</li> <li>виокремлює періоди відносин між половцями та руськими князівствами; розповідає про взаємозв'язки руських князів і половців</li> <li>розрізняє особливості розвитку окремих земель-князівств, володінь Візантії в Криму; взаємозв'язки між землями Русі-України</li> <li>розуміє та пояснює роль Києва як релігійного, господарського центру та причини його занепаду як політичного центру</li> <li>пояснює, чому князю Роману Мстиславичу вдалося перетворити Волинь на один із центрів об'єднання земель-князівств</li> <li>розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «політичне дроблення», «роздробленість», «Україна», «Русь-Україна», «землі-князівства»</li> <li>описує основні політичні зміни періоду політичного дроблення, події, пов'язані із суперництвом князів за Київ</li> <li>дає характеристику історичним персоналіям (Володимир Глібович, Ярослав Осмомисл, Роман Мстиславич)</li> <li>з'ясовує чинники, що вплинули на господарський і культурний розвиток князівств; причини та наслідки політичного дроблення Русі-України; причини зміни у статусі земель-князівств</li> <li>характеризує господарське та політичне життя земель-князівств Русі-України у XII—XIII ст.; формулює історичне значення періоду дроблення</li> </ul> <p><b>ГР 3:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>займає позицію та висловлює власну думку з теми «Руські князі й половці: союзники чи вороги» (створення канбан-дошки)</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>виконання письмових робіт (написання коротких есе)</li> <li>дидактичні та інтерактивні ігри</li> <li>визначення віддаленості, тривалості одних подій, явищ, процесів щодо інших за допомогою лінії часу та хронологічних таблиць</li> <li>перегляд навчальних і документальних фільмів, презентацій, 3D-моделей</li> </ul> <p><b>Індивідуальна робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу</li> <li>розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела</li> <li>підготовка короткого повідомлення на задану вчителем/вчителькою тему</li> <li>наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням, порівняння подібних пам'яток із різних регіонів</li> <li>складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси тощо</li> <li>поповнення словникового запасу відповідними поняттями й термінами</li> <li>складання хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кушів», діаграм, фотоальбомів пам'яток тощо</li> </ul> <p><b>Групова робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>робота з історичними джерелами або добір джерел для опису</li> </ul> |

| Зміст навчального предмета | Очікувані результати навчання | Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|----------------------------|-------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                            |                               | <p>історичних подій, явищ і процесів</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• вправа на визначення пріоритетів та формування демократичних цінностей</li> <li>• робота з додатковими джерелами: підготовка повідомлень/презентацій про одне з князівств, «Слово о полку Ігоревім»</li> <li>• добір експонатів для віртуального музею (на вибір): «Русь-Україна у XII—XIII ст.», «Видатні князі Русі-України»</li> <li>• складання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Русь-Україна: княжі міста»</li> <li>• мінідослідження «Руські князі й половці»</li> <li>• підготування стрічки новин про події періоду</li> </ul> <p><b>Диференціація:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• вправи різного рівня складності з визначення історичної постаті, аналізу історичного джерела; пошук та розрізнення первинних і вторинних джерел на задану тему</li> <li>• розрізнення фактів і суджень у запропонованому науково-популярному тексті</li> <li>• створення повідомлення для соціальної мережі на обрану історичну тематику</li> <li>• створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події</li> <li>• вправи для роботи з історичною (контурною) картою</li> </ul> <p><i>Практична робота.<br/>Узагальнення і контроль за розділом.</i></p> |

| Зміст навчального предмета                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | Очікувані результати навчання                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Розділ V. Монгольська експансія. Королівство Руське</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| <p>Підготовка та здійснення Західного походу монголів. Битви, облоги міст, жертви й руйнування. Особливості підпорядкування руських князів Золотій Орді (Улусу Джучі). Данило та Василько Романовичі. Королівство Руське. Відносини із сусідніми державами, князівствами. Спроба позбутися залежності від Золотої Орди. Соціальний і господарський розвиток. Болохівська земля. Місто Холм. Волинь і Галичина за наступників короля Данила. Писемність, освіта. Особливості літописання. Архітектура. Образотворче мистецтво.</p> | <p><b>Учень/учениця:</b></p> <p><b>ГР 1:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>називає хронологічні межі Західного походу монголів, існування Королівства Руського, дату битви під Ярославом, захоплення Києва монголами</li> <li>виокремлює період зверхності монголів над князівствами на українських землях; установлює послідовність захоплення монголами князівств</li> <li>позначає на карті історичні події та об'єкти, перебіг подій, явищ, процесів періоду Королівства Руського, зміни його меж</li> </ul> <p><b>ГР 2:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>розповідає про оборону Києва 1240 р., видатні пам'ятки культури Галицько-Волинської держави; взаємозв'язки Королівства Руського із сусідніми князівствами, державами, Папою Римським</li> <li>визначає основні наслідки Західного походу монголів для українських земель</li> <li>пояснює особливості залежності земель Русі від монголів; чому Галицько-Волинську державу вважають продовжувачем традицій Русі-України; особливості воєнної реформи Данила Романовича; зміни у відносинах між Галицько-Волинською державою та Золотою Ордою</li> <li>розпізнає на ілюстративному матеріалі пам'ятки культури Королівства Руського</li> <li>розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «експансія», «король», «ярлик», «баскак»</li> <li>дає характеристику історичним персоналіям (Данило і Василько Романовичі, Лев Данилович, Володимир Васильович, Юрій I Львович)</li> <li>характеризує політичний, суспільний устрій, господарський розвиток Галицько-Волинської держави, кочового населення причорноморських степів</li> </ul> | <p><b>Фронтальна робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>розповідь та пояснення вчителя/вчительки</li> <li>бесіда вчителя/вчительки з класом</li> <li>дидактичні ігри та інтерактивні вправи</li> <li>колективні обговорення (дискусія) за темами: «Наслідки походів монголів на руські князівства», «Особливості відносин Королівства Руського та Золотої Орди», «Особливості культурного розвитку Галицько-Волинської держави»</li> <li>виконання письмових робіт (написання коротких есе, репортаж)</li> <li>опрацювання ілюстративного ряду підручника, перегляд тематичних навчальних, документальних, художніх фільмів і відеоматеріалів, презентацій, 3D-моделей із подальшим обговоренням</li> </ul> <p><b>Індивідуальна робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу</li> <li>розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела</li> <li>добір інформації за заданими критеріями (проектна діяльність) за допомогою визначених пошукових систем</li> <li>завдання на розпізнавання історичних пам'яток, складання</li> </ul> |

| Зміст навчального предмета | Очікувані результати навчання                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|----------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                            | <ul style="list-style-type: none"> <li>• виокремлює причини піднесення та занепаду Галицько-Волинської держави, передумови й причини коронації князя Данила</li> <li>• порівнює та визначає сильні й слабкі сторони війська руських князів і монголів</li> </ul> <p><b>ГР 3:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• оцінює роль Данила і Василька Романовичів у розвитку держави; формулює історичне значення створення Королівства Руського</li> <li>• висловлює власну думку щодо коронації Данила Романовича, наслідків залежності руських князівств від Золотої Орди</li> </ul> | <p>їхнього опису за зображенням</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси</li> <li>• термінологічний диктант</li> <li>• складання хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кущів», структурно-логічних схем, картосхем тощо</li> </ul> <p><b>Групова робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі</li> <li>• спільне виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими й візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами)</li> <li>• робота з додатковими джерелами: підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Золота Орда», «Королівство Руське», «Данило і Василько Романовичі» тощо</li> <li>• добір експонатів для віртуального музею «Галицько-Волинська держава»</li> <li>• укладання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Пам'ятки архітектури Галицько-Волинської держави», «Битви Данила Романовича», «Оборона Києва 1240 р.» тощо</li> <li>• порівняльні мінідослідження «Нащадки Данила Романовича», «Військо руських князів і монголів: сильні й слабкі сторони»</li> </ul> <p><b>Диференціація:</b></p> |

| Зміст навчального предмета                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Очікувані результати навчання                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | <ul style="list-style-type: none"> <li>різномірні практичні дидактичні завдання</li> <li>створення портфоліо</li> <li>вправи для роботи з історичною (контурною) картою різного рівня складності з проявами історичного мислення</li> </ul> <p><i>Практична робота.</i><br/><i>Узагальнення і контроль за розділом.</i></p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| <b>Розділ VI. Боротьба за спадщину Русі та Королівства Руського. Утворення Кримського ханату</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| <p>Утворення Великого князівства Литовського та розширення його кордонів на схід і південь. Битва на Синіх Водах. Початок боротьби з Московською державою за спадщину Русі. Згасання династії Романовичів. Боротьба Польського, Угорського королівств і Великого князівства Литовського за спадщину Королівства Руського. Кревська унія та її наслідки. Правління Вітовта. Битва на річці Ворскла. Грюнвальдська битва. Розширення кордонів Великого князівства Литовського до Чорного моря. Луцький з'їзд монархів. Спроба утворення Великого князівства Руського. Вількомирська битва та її наслідки. Київське й Волинське удільні князівства. Виступи руської православної знаті за свої права. Інкorporація (входження) Галичини й Західного Поділля до Польського королівства. Закарпаття у складі Угорського королівства. Федір Коріатович. Шипинська земля (Північна Буковина) у складі Молдавського князівства. Становий устрій суспільства. Поширення магдебурзького права. Ремісничі цехи й торговельні гільдії. Місто</p> | <p><b>Учень/учениця:</b></p> <p><b>ГР 1:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>позначає на карті історичні події та об'єкти, перебіг подій, явищ, процесів, зазначених у темі; територіальні зміни, пов'язані з розширенням кордонів Великого князівства Литовського на схід та південь, інкорпорації Галичини й Західного Поділля до Польського королівства, московської територіальної експансії на українські землі; Закарпаття у складі Угорського королівства</li> </ul> <p><b>ГР 2:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>називає час утворення Великого князівства Литовського; дати битви на Синіх Водах, підписання Кревської унії, правління Вітовта, битви на річці Ворскла, Грюнвальдської битви, Луцького з'їзду монархів, Вількомирської битви, битви під Оршею, московсько-литовських війн, початку боротьби з Московською державою за спадщину Русі, утворення Кримського ханату та підпорядкування його Османській імперії</li> <li>розповідає про процес дезінтеграції Монгольської імперії та виникнення Кримського ханату й Дикого Поля, включення Буковини до складу Молдавського князівства; спроби утворення Великого князівства Руського, поширення влади Московської держави на українські землі; князівство Феодоро; виступи руської православної знаті за свої права; поширення впливу</li> </ul> | <p><b>Фронтальна робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>розповідь та пояснення вчителя/вчительки, бесіда з класом</li> <li>виконання учнями й ученицями пізнавальних завдань та інтерактивних вправ під керівництвом учителя/вчительки</li> <li>колективні обговорення (дискусія) за темами: «Чи було Велике князівство Литовське литовсько-руською державою?», «Кревська унія та її наслідки для українських земель», «Московська експансія на українські землі»</li> <li>виконання письмових робіт (написання коротких есе)</li> <li>опрацювання ілюстративного ряду підручника, перегляд тематичних і документальних навчальних фільмів, відеоматеріалів, презентацій, 3D-моделей</li> <li>визначення віддаленості, тривалості одних подій, явищ, процесів щодо інших за допомогою лінії часу та хронологічних таблиць</li> </ul> <p><b>Індивідуальна робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>виконання вправ на визначення причин,</li> </ul> |

| Зміст навчального предмета                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | Очікувані результати навчання                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>Львів. Формування привілейованого стану — шляхти. Московська експансія на українські землі. Московсько-литовські війни. Чернігово-Сіверщина. Костянтин Острозький. Битва під Оршею. Релігійне життя. Поширення впливу католицької церкви. Поділ Київської митрополії. Культурне життя на українських землях. Повсякдення. Генуезькі колонії в Криму. Князівство Феодоро. Утворення Кримського ханату. Підпорядкування його Османській імперії. Суспільний устрій. Пам'ятки культури. Війни з Московською державою. Утворення Дикого Поля. Рідний край за доби Середньовіччя.</p> | <p>католицької церкви та поділ Київської митрополії</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• визначає основний зміст Кревської унії; з'ясовує вплив православної церкви на культурне життя на українських землях; пояснює причини появи генуезьких колоній у Криму</li> <li>• розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «ясир», «магдебурзьке право», «магістрат», «шляхта», «рицарі», «унія», «Дике Поле», «уходники», «цехи», «гільдії»</li> <li>• дає характеристику історичним персоналіям (Юрій II Болеслав, Костянтин Іванович Острозький, Юрій Котермак (Дрогобич), Хаджі Герай, Менглі Герай, Любарт Гедимінович, Ольгерд, Вітовт, Свидригайло)</li> <li>• порівнює та встановлює відмінності польської та литовської влади на українських землях</li> <li>• виокремлює причини, перебіг подій і наслідки турецько-татарських набігів на українські землі; причини підпорядкування українських земель сусіднім державам; передумови й причини поділу Київської митрополії</li> <li>• характеризує політичний, суспільний устрій та господарське життя князівства Феодоро та Кримського ханату; культурний та історичний спадок періоду; соціально-політичне становище шляхти як привілейованого стану</li> <li>• формулює історичне значення Кревської унії; розкриває роль магдебурзького права та цехової організації ремісництва в розвитку міського життя на українських землях</li> </ul> <p><b>ГР 3:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• висловлює власну думку щодо твердження, що Велике князівство Литовське є литовсько-руською державою</li> </ul> | <p>приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела</li> <li>• виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем</li> <li>• наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням</li> <li>• опанування нових понять і термінів за допомогою складання системи запитань, опитувальників, кросвордів, ребусів</li> <li>• складання синхроністичних таблиць, структурно-логічних схем, «асоціативних кушів» тощо</li> </ul> <p><b>Групова робота:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі</li> <li>• виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими й візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами)</li> <li>• робота з додатковими джерелами: підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Битва на Синіх Водах та її наслідки», «Московсько-литовські війни», «Магдебурзьке право на українських землях», «Кримський ханат», «Релігійне життя</li> </ul> |

| Зміст навчального предмета | Очікувані результати навчання | Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|----------------------------|-------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                            |                               | <p>на українських землях» тощо</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• добір експонатів для віртуального музею «Повсякдення кінця XIV — початку XVI ст.»</li> <li>• укладання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Замки і фортеці України XV—XVI ст.» тощо</li> <li>• мінідослідження «Брати Коріатовичі», «Князь Костянтин Острозький», «Битва під Оршею», «Татарський ясир», «Князівство Феодоро», «Шипинська земля»</li> </ul> <p><b>Диференціація:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• вправи різного рівня складності з визначення історичної постаті, аналізу історичного джерела; пошук та розрізнення первинних і вторинних джерел на задану тему</li> <li>• розрізнення фактів і суджень у запропонованому науково-популярному тексті</li> <li>• створення повідомлення для соціальної мережі на обрану історичну тематику</li> <li>• створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події</li> <li>• вправи для роботи з історичною (контурною) картою</li> <li>• створення рекламного продукту на основі історичного краєзнавчого матеріалу</li> </ul> <p><i>Практична робота.<br/>Узагальнення і контроль за розділом.</i></p> |

**Узагальнення за рік**

## ПРИКІНЦЕВА ЧАСТИНА

### Оцінювання навчальних результатів учнів та учениць із курсу «Історія України»

Оцінювання — це процес установлення рівня навчальних досягнень учнів та учениць в опануванні змісту предмета, умінь і навичок відповідно до вимог навчальної програми. Оцінювання спрямоване перш за все не на перевірку рівня засвоєння матеріалу, а на вимірювання динаміки змін під час його опанування, і спирається на очікувані результати навчання, закладені в програмі, відповідно до наскрізних умінь і ключових та предметних компетентностей. У процесі опанування курсу використовуються поточне (формувальне) та підсумкове оцінювання.

| Вид оцінювання                          | Характеристика                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|-----------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Поточне (формувальне) оцінювання</b> | Система оцінювання, спрямована на формування навчального процесу з урахуванням навчальних потреб кожного учня/учениці. Складові: вироблення зрозумілих цілей на певний період навчання; налагодження конструктивного взаємозв'язку з учнями та ученицями щодо досягнення навчальних цілей; постійне коригування вчителем/вчителькою навчального процесу відповідно до результатів учнів та учениць. |
| <b>Підсумкове оцінювання</b>            | Комплексне оцінювання результатів кожного учня/учениці за кількома параметрами з метою оцінити рівень засвоєння навчального матеріалу, набуття вмінь, ключових і предметних компетентностей та виставлення відповідних балів. Рекомендується проводити після завершення вивчення розділу, наприкінці семестру та навчального року.                                                                  |
| <b>Форми та критерії оцінювання</b>     | Форми та види оцінювання, критерії мають бути відкритими й зрозумілими для учнів та учениць. Можуть використовуватися: самооцінювання, взаємооцінювання, багатобальна система, а також інтерактивні форми (дискусії, конференції тощо). Оцінювання має бути етапом, спрямованим на розвиток, а не тільки на контроль.                                                                               |

### Створення закладом освіти навчальної програми з предмета

Відповідно до модельних навчальних програм учитель/вчителька або педагогічний колектив може розробити власну навчальну програму з урахуванням вимог Державного стандарту базової середньої освіти та цієї програми. Розроблена навчальна програма потребує затвердження педагогічною радою закладу освіти, де вона буде впроваджуватися.

### Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898.
2. Модельна навчальна програма «Історія України. 7—9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Гісем О. В., Бойко В. І., Василенко Я. Л., Даниленко В. М., Мартинюк О. О., Охредько О. Е., Сирцова О. М., Тарасюк Т. Д.), рекомендована Міністерством освіти і науки України (наказ МОН України від 27.11.2023 № 1449).
3. Підручник з історії України для 7 класу [автор, назва, видавництво, рік видання — зазначити відповідно до підручника, обраного закладом освіти].
4. Матеріали освітніх платформ і електронних ресурсів (Всеукраїнська школа онлайн, LearningApps, Padlet, Canva, Wordwall тощо) — за вибором учителя/вчительки.

5. Матеріали Нової української школи та методичні рекомендації МОН України щодо викладання історії у 2024/2025 (2025/2026) навчальному році.